

BARBARA MISZTAL

Uniwersytet Rzeszowski
ORCID: 0000-0002-5707-0048
barbara.misztal@op.pl

Jak wykorzystać słuchowiska na lekcjach języka polskiego nie tylko w nauczaniu zdalnym?

Streszczenie

Artykuł przedstawia sytuację w polskiej szkole podstawowej podczas pandemii, kiedy zajęcia stacjonarne zastąpiło nauczanie *online*. Autorka omawia wyniki badań przeprowadzonych wśród uczniów po miesiącach nauki zdalnej, wskazując na przyczyny problemów z koncentracją na lekcjach. Trudności podopiecznych wymagają podjęcia odpowiednich działań w celu usprawnienia komunikacji elektronicznej i polepszenia jakości nauczania. Autorka proponuje pracę ze słuchowiskiem i przedstawia dwa konspekty lekcji języka polskiego z wykorzystaniem nagrań przygotowanych przez aktorów Teatru „Maska” w Rzeszowie. Aktywne słuchanie i odpowiednio przygotowane ćwiczenia wpływają na koncentrację uczniów, pobudzają wyobraźnię, wzbogacają słownictwo i zachęcają do twórczego myślenia. Propozycje zajęć można wykorzystać również na lekcjach w klasie, gdyż zawsze istnieje potrzeba stosowania polisensorycznych metod nauczania, szczególnie w kształceniu humanistycznym.

Słowa kluczowe: nauczanie zdalne, koncentracja uczniów na lekcjach, słuchowisko, edukacja polisensoryczna

Wprowadzenie

Edukacja zdalna, która odbywała się w polskiej szkole w latach 2020–2021, okazała się niełatwym doświadczeniem zarówno dla prowadzących lekcje, jak i dla uczestników zajęć. Nauczyciele, szczególnie uczący w szkole podstawowej, wymieniali się między sobą spostrzeżeniami na temat trudności w nauczaniu przez internet. Według nich dzieci nie zawsze potrafiły w pełni wykorzystać przeznaczony na lekcje czas, miały problemy z samokontrolą, koncentracją i odbiorem komunikatów słownych. W artykule przedstawiam wyniki badań nad przyczyną braku skupienia uczniów podczas nauki *online*, a następnie podaję pomysły, które sprawdziły się w opisanych warunkach i ułatwiły zrealizowanie celów lekcji. Wymienione trudności utrzymują się po powrocie dzieci do szkół, dlatego pro-

pozycja pracy z krótkimi słuchowiskami kierowana jest do nauczycieli chcących wzmacniać skupienie u podopiecznych na lekcjach zdalnych i stacjonarnych. Ćwiczenia na słuchanie ze zrozumieniem i praca z tekstem opierająca się na zasłyszanych treściach są ważne, kiedy badania socjolingwistyczne wskazują na rozbieżność między dominującą w kulturze komunikacją ustną i pisaną, a także na nieumiejętność odbioru oraz tworzenia tekstów przez młodych użytkowników języka¹.

1. Nauczanie zdalne a przygotowanie uczestników procesu

W Polsce pół miliona nauczycieli stanęło przed zadaniem nawiązania właściwej komunikacji z uczniami, a następnie przekazywania wiedzy z wykorzystaniem sieci i multimediiów. Do tego momentu w szkołach podstawowych, średnich i większości szkół wyższych funkcjonowało nauczanie stacjonarne, oparte na uczestnictwie uczniów w zorganizowanym procesie dydaktycznym w jednym miejscu i określonym czasie, z wykorzystaniem różnorodnych metod nauczania. W poprzednich latach Ministerstwo Edukacji i Nauki w podstawowych kierunkach polityki oświatowej wskazywało na: rozwijanie kompetencji informatycznych uczniów i nauczycieli, odpowiedzialne korzystanie z zasobów dostępnych w sieci, rozwijanie kreatywności i przedsiębiorczości, bezpieczne i celowe wykorzystywanie technologii informacyjno-komunikacyjnych. Od początku XXI wieku kładzie się nacisk na rozwijanie i poszerzanie umiejętności wykorzystania nowości cyfrowych edukacji. Nieuchronne rozbudowywanie infrastruktury elektronicznej na całym świecie prowadzi do stosowania jej w komunikacji, handlu, relacjach biznesowych, wszelkiego rodzaju usługach oraz w rozrywce. Kiedy pandemia koronawirusa zmusiła niejako uczniów i nauczycieli do przeniesienia procesu dydaktycznego do internetu, okazało się, że umiejętności informatyczne uczniów i nauczycieli są istotne i niezbędne.

Praca nauczycieli stała się przyspieszonym kursem obsługi platform, na których mogli prowadzić lekcje. Dysponowali elektronicznymi wersjami podręczników, dużym zasobem internetowych portali umożliwiających tworzenie interaktywnych gier, testów, map, prezentacji. Ministerstwo Edukacji i Nauki promowało zasoby Zintegrowanej Platformy Edukacyjnej z e-materiałami². Jednakże odpowiednie przygotowanie i różnorodność pomocy dydaktycznych nie wystarczyły, aby proces komunikacji był zadowalający.

2. Zakłócenia i trudności percepcyjne uczniów podczas nauki zdalnej

Dobłą stroną w nauczaniu stacjonarnym jest nienaruszona zasada dotycząca modelu komunikacji, w której nadawcami i odbiorcami są nauczyciel i uczeń. Bezpośredni kontakt jest niezastąpiony. Uczestnicy zajęć widzą się nawzajem, co

¹ Por. J. Warchała, A. Skudrzyk, *Kultura piśmienności młodego pokolenia*, Katowice 2010, s. 85–94.

² E-podręczniki: <https://zpe.gov.pl/>.

przede wszystkim umożliwia szybką reakcję nauczyciela na potrzeby dziecka. W czasie lekcji uczniowie są zdyscyplinowani, aktywowani przez prowadzącego zajęcia i kolegów z grupy równieśniczej, a ich praca jest na bieżąco obserwowana. Wówczas istotną rolę pełni naturalne uzupełnianie przekazu słownego komunikatami niewerbalnymi, jak mowa ciała, ton głosu oraz proksemika klasy szkolnej, czyli środowisko fizyczne klasopracowni: dystans między uczniami, aranżacja miejsc siedzących i kierunku usadowienia (orientacja), a także wystrój wnętrza sali³. W momencie przejścia na edukację zdalną nauczyciele utracili to, co najważniejsze w dobrej komunikacji – spotkanie z podopiecznymi twarzą w twarz, a uczniowie stanęli wobec trudności mających wpływ na ich koncentrację. Nastąpiły zmiany i zakłócenia, które mocno zdominowały udział uczniów w zajęciach szkolnych w czasie pandemii.

W celu zbadania zjawiska i opisanie sytuacji od strony ucznia przeprowadzono krótką ankietę⁴ wśród ponad 230 podopiecznych rzeszowskiej szkoły podstawowej, realizujących naukę zdalną w aplikacji Teams na platformie Microsoft 365. Ankietowani zaznaczali odpowiedzi na pytania dotyczące źródeł trudności komunikacyjnych i percepcyjnych podczas lekcji *online*. Jak wykazały badania, społeczność uczniowska nie miała problemów z jakością sprzętu, jedynie z siecią i stałym połączeniem (ok. 50% ankietowanych), a część uczniów nie zawsze dobrze słyszała, co mówi nauczyciel (24%). Te odpowiedzi uczniów wskazują na pierwsze podstawowe zakłócenie w kanale przekazu.

W konsekwencji uczniowie mieli problemy z przyswajaniem wiedzy. Połowa ankietowanych nie potrafiła się skupić, większość z nich przede wszystkim ze względu na **obecność innych członków rodziny**. Trudności w zrozumieniu niektórych zagadnień pojawiały się również, **gdy nauczyciel nie wyświetlał na ekranie wybranych stron książki** z omawianym tematem. Należy dodać, że sam **brak widoku nauczyciela i możliwości podejścia do tablicy** negatywnie wpływał na skupienie uczniów. Z ankiety wynika również, że uczniów rozpraszały koledzy piszący **na innych komunikatorach, zwierzęta domowe, gry komputerowe, znużenie** związane z sytuacją, jaka zastała społeczeństwo. Oto inne trudności oraz odczucia opisane przez uczniów w pytaniach 2 i 4:

(1) *Brak koncentracji, nawarstwiające się zniechęcenie, rozdrażnienie, poczucie, że nauka zdalna nie ma sensuuuuuuuuuu, ciągle nadzieja że nauka zdalna się skończy i wrócę do szkoły, a po jej utracie niechęć do nauki. Nauczyciele raz uznawali zadania wysyłane na czacie, a raz nie, kiedy nie udawało się wysłać pliku w zakładce zadania. Brak wystarczających umiejętności obsługi komputera i internetu.*

(2) *Brak możliwości uzyskania pomocy i wyjaśnienia w trakcie lekcji co powodowało zaległości. Zmęczenie fizyczne i psychiczne przez ciągłe przesiadywanie przed komputerem lub wpatrywanie się w ekran smartfona.*

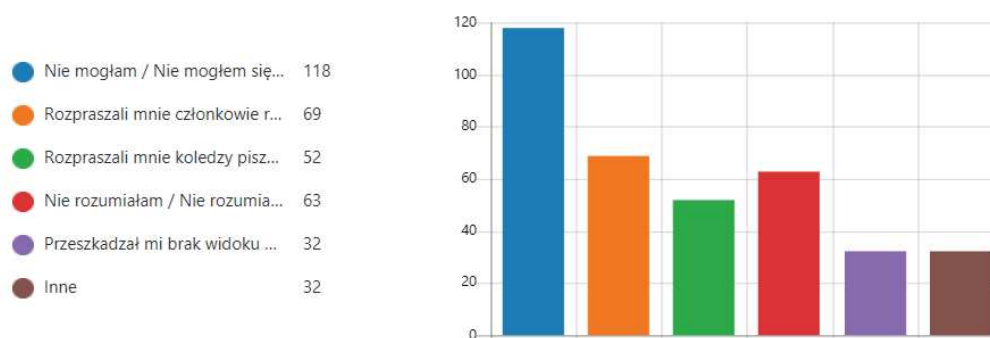
³ Por. W. Sikorski, *Proksemika klasy szkolnej – ukryty wymiar edukacji*, „Edukacja” 2013, nr 3 (123), Warszawa, s. 91–105.

⁴ Anonimowa ankieta została przeprowadzona w czerwcu 2021 roku za pomocą aplikacji Forms na platformie Microsoft 365.

Wysoki procent badanych uczniów opuszczało fragmenty lekcji, mając świadomość, że bez kontroli nauczyciela i bez konsekwencji mogą wyjść z pokoju. Prawie jedna czwarta uczniów (ok. 22%) przyznaje się do zabawy przedmiotami znajdującymi się w pomieszczeniu lub do **oglądania filmików w internecie**, a także do **grania w gry komputerowe podczas lekcji** (16% uczniów). Wszystkie te czynniki w zestawieniu z problemami technicznymi znacząco wpływały na koncentrację i przyswajanie przekazywanej przez nauczycieli wiedzy.

2. Jakie problemy z uczeniem się pojawiały się na lekcjach online?

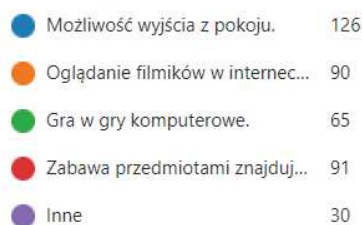
[Więcej szczegółów](#)

Wykres obrazujący odpowiedzi uczniów na pytanie 2.

3. Jakie czynności odwoływały Cię od uczestniczenia w lekcji?

[Więcej szczegółów](#)

Wykres obrazujący odpowiedzi uczniów na pytanie 3.

Uczniowie mieli świadomość, że nie korzystają w pełni z możliwości, jakie oferuje nauka zdalna. Natomiast dobrze wpływało na ich koncentrację **wywoływanie ucznia po imieniu**, a także grupowa **praca w wirtualnych pokojach**. Ponad 100 uczniów wskazało, że lepiej koncentrowali się na **zadaniach trwających krótko**. Okazuje się, że **brakowało uczniom pracy z książką i ćwiczeniami w wersji papierowej**, a rozwiązywanie zadań po przeczytaniu tekstu było mobilizujące dla jednej czwartej grupy uczniów. Pytania do nagrań mobilizowały niespełną jedną piątą badanych, być może również z powodu zakłóceń technicznych. Niepokoii fakt, że 75% uczniów nie czyta książek, z czego ponad połowa twierdzi, że nie sięga po książkę ze względu na przemęczenie nauką zdalną.

Wyniki przeprowadzonych badań wskazują na zaistniałe trudności w uczeniu się i nauczaniu *online*. Nauczyciele po licznych szkoleniach, na bieżąco samokształcący się w obsłudze narzędzi cyfrowych urozmaicających proces dydaktyczny, zetknęli się z ograniczeniami, na które nie zawsze mieli wpływ. Wypowiedzi uczniów i doświadczenia nauczycieli rysują obraz rzeczywistości edukacyjnej w nowym modelu komunikacyjnym, w którym jego podstawowe elementy zostały zaburzone, zniekształcone i zmodyfikowane. Należy w tej sytuacji próbować wypracować takie sposoby prowadzenia zajęć, by w przyszłości, gdyby zaistniała znów taka potrzeba, wsparły ten niełatwy proces nauczania na odległość. Posłużenie się kilkuminutowymi słuchowiskami okazuje się prostym i skutecznym działaniem, gdyż ich koherentna forma mobilizuje do aktywnego słuchania, dostępność pozwala na kilkukrotne odsłuchanie nagrań lub ich fragmentów, a odpowiednio dobrane ćwiczenia spełniają oczekiwania nauczycieli.

3. Słuchowisko w epoce obrazkowej

W tym miejscu należy przypomnieć, że słuchowisko to utwór literacki, któremu nadano formę dramatyczną, przystosowany do potrzeb radiowych. W gatunku tym ważne są zarówno słowo, jak i warstwa akustyczna⁵.

Co ważne, biegłość językowa ucznia nie oznacza prawidłowego rozumienia tekstów, zarówno pisanych, jak i słuchanych. Obecnie istnieje szczególna potrzeba zwracania uwagi na kompetencje słuchacza, dzięki którym może on utworzyć w swoim umyśle reprezentację wypowiedzi. Rozumienie jej jest wypadkową wcześniejszego poznania w stosunku do przeczytanych czy zasłyszanych treści, wykrycia związków między nimi, w przedmiotach i zjawiskach przekazywanych przez tekst pisany lub nagranie⁶. Nie wystarczy zatem, by uczeń rozumiał osobno sens poszczególnych zdań, ale potrafił określić temat wypowiedzi, wyszczególnić jej elementy treściowe, określić znaczenie wybranych wypowiedzeń. Percepcja komunikatu wiąże się ze sprawnościami receptywnymi i produktywnymi. Umiejętności receptywne pozwalają słuchaczowi na rozumienie wypowiedzi, jej analizę, interpretację oraz ocenę⁷. Dzięki nim kształcimy umiejętności produktywne, twórcze, pozwalające na przeformułowywanie poznanej treści, jej przekazywanie w różnorodny sposób kolejnemu odbiorcy, a także wykorzystanie jako wzoru do tworzenia zmodyfikowanych, indywidualnych tekstów mówionych oraz pisanych (od czynności odtwórczych po twórcze).

⁵ Por.: *Mały słownik języka polskiego*, red. E. Sobol, Warszawa 2000, s. 930; M. Osowicka-Konratowicz, „*Bajki samograjki*”, czyli o słuchowiskach i książkach do słuchania w rozwoju mowy dziecka, „*Prace Językoznawcze*” 2018, nr XX/2, Olsztyn, s. 143.

⁶ M.U. Chyb, *Umiejętność słuchania czwartoklasistów. Próba diagnozy*, „*Kształcenie Językowe*” 2020, nr 18 (28), Wrocław, s. 40.

⁷ M.U. Chyb, *Sprawności receptywno-produktywne w kształceniu sprawności słuchania*, „*Kształcenie Językowe*” 2017, nr 15 (25), Wrocław, s. 31.

Edukacyjną i terapeutyczną rolę słuchowisk dostrzegają logopedzi proponujący pracę z audialnymi wersjami wierszy pajdialnych⁸, których budowa wyliczeniowo-repetycyjna, z rymami żeńskimi, parzystymi inspiruje do ćwiczeń artykulacyjnych. Ponadto słuchanie wzbogaca słownictwo, kształtuje kompetencje językowe, pobudza do myślenia i rozwija wyobraźnię. Podobnie jak czytanie książek, słuchowiska rozwijają kompetencję kulturową poprzez przekazywanie wiedzy o świecie. „Słuchacz otrzymuje dodatkowo jeszcze przeżycie zupełnie innego rodzaju, niż daje mu zwykła lektura. Tekst uwolniony od działania całego środowiska wizualnego, staje przed słuchaczem jako samodzielny kompleks dźwięku, barwy i treści”⁹.

W czasie pandemii aktorzy Teatru „Maska”, nie mogąc pracować na scenie teatralnej, przygotowali projekt „Słuchowisko dla Młodych Widzów”. Z dostępnych w internecie nagrań mogą korzystać rodzice i nauczyciele. Te krótkie, kilkuminutowe dzieła mogą służyć jako materiał do edukacyjnej formy spędzania czasu z dzieckiem i do ćwiczeń słuchania ze zrozumieniem i kreatywnego tworzenia. Na podstawie przygotowanych przez aktorów słuchowisk można opracować różnego rodzaju ćwiczenia.

4. Propozycje lekcji na podstawie 2 wybranych słuchowisk Teatru „Maska” w Rzeszowie

Konspekt lekcji języka polskiego nr 1

Poziom: szkoła podstawowa

Czas zajęć: 45 min

Temat: *Czy strach ma wielkie oczy? Poszukiwanie odpowiedzi wraz z bohaterem słuchowiska pt. „Pan Strach”*¹⁰

CELE:

Wiadomości:

- uczeń wie, jak opisać obraz, biorąc pod uwagę przestrzeń i kolorystykę,
- uczeń wie, jaką rolę pełnią dźwięki w utworach audiowizualnych.

Umiejętności:

- uczeń potrafi nazwać uczucia związane ze strachem,
- uczeń umie wyjaśnić znaczenie wyrażen frazeologicznych związanych ze strachem, bojaźnią, obawą,
- uczeń potrafi w ciekawy sposób opowiedzieć poznaną na lekcji historię,
- uczeń potrafi podać przykłady sytuacji, które potwierdzają znaczenie powiedzenia „strach ma wielkie oczy”.

Postawa: uczeń zgodnie pracuje w parze, potrafi skupić uwagę na poszukiwaniu odpowiedzi na zadane pytania oraz na podstawie rozważań na lekcji wyciągnąć istotne wnioski.

⁸ Zob.: M. Ostasz, *Paidia Konopnickiej, Tuwima, Sztadyngera*, „Kwartalnik Opolski” 2011, nr 2 (3); M. Ostasz, M. Michalik, *Logopedyczny wiersz pajdialny*, Kraków 2017.

⁹ M. Osowicka-Kondratowicz, dz. cyt., s. 145.

¹⁰ R. Paško, *Pan Strach*, <https://www.youtube.com/watch?v=5c5ZjOmEW9A> [27.06.2021].

METODY I TECHNIKI: podająca (pogadanka heurystyczna), problemowa, aktywizująca (tworzenie dźwięków).

FORMY PRACY: indywidualna, w parach, zbiorowa.

ŚRODKI DYDAKTYCZNE: zdjęcia dzieł malarskich przedstawiających pejzaże ze strachem na wróble, nagranie sluchowiska *Pan Strach* Rafała Paški, kartki A4, aluminiowe puszki, plastikowe butelki, drewniane patyczki, załącznik z kartą pracy domowej.

Etapy zajęć i przewidywany czas pracy	Przebieg zajęć	Czynności i umiejętności kluczowe	Uwagi
1	2	3	4
Zaangażowanie 5 min	<p>Nauczyciel pokazuje uczniom zdjęcia obrazów rzedstawiających stracha na wróble.</p> <p>Uczniowie opisują wybrane dzieło oraz jak wygląda typowy strach na wróble i czemu służy.</p> <p>Pytanie do uczniów: Co oznacza powiedzenie: „Strach ma wielkie oczy”?</p> <p>Odpowiedź: Powiedzenie „strach ma wielkie oczy” oznacza, że temu, kto się boi, wszystko wydaje się większe, groźniejsze, bardziej niebezpieczne.</p> <p>Nauczyciel zapisuje temat lekcji.</p>	<p>Opis obrazu.</p> <p>Wprowadzenie uczniów w problematykę zajęć.</p>	<p>Strach na wróble jest częstym motywem na obrazach. W zasobach internetowych jego wizerunek można znaleźć na zdjęciach prac olejnych i akwareli.</p>
Badanie 8 min	<p>Nauczyciel informuje uczniów, że będą poszukiwali odpowiedzi na pytanie, czy znaczenie wprowadzonego powiedzenia sprawdza się w życiu.</p> <p>Uczniowie zamykają oczy i uważnie odsłuchują utwór Rafała Paški pt. <i>Pan Strach</i>.</p> <p>Zadaniem uczniów jest zapamiętanie drogi, jaką pokonuje bohater historii.</p>	<p>Wzbudzenie ciekawości podczas poszukiwania odpowiedzi na pytanie zadane w temacie.</p> <p>Aktywne słuchanie.</p>	
Badanie-przekształcanie 8 min	<p>Pytania do uczniów:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. W jakim celu bohater sluchowiska wyruszył w podróż? 2. Jakie miejsca pojawiały się za szybą autobusu, w którym jechał chłopiec? 3. Dokąd dotarł bohater? 4. Co sprawiło, że chłopiec się bał? 	<p>Utrwalenie zasłyszanej treści. Odtwarzanie obrazów zapisanych w wyobraźni.</p>	

1	2	3	4
	<p>Odpowiedzi:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Bohater wyruszył w podróż, aby dowiedzieć się, czy strach ma wielkie oczy. 2. Za szybą autobusu pojawiły się stare kamienice, blokowiska, domki jednorodzinne. 3. Bohater dotarł do ogródków działkowych. 4. Chłopiec bał się, ponieważ usłyszał dźwięk i stukot poruszających się na wietrze butelek i puszek. <p>Nauczyciel rozdaje uczniom kartki z bloku rysunkowego, na których uczniowie, pracując w parach, kreślą mapę okolicy i drogę przebytą przez chłopca (stare miasto, kamienice, blokowiska, osiedle domków jednorodzinnych, pętla autobusowa).</p>	<p>Efektywna współpraca przy wykonywaniu zadania</p>	<p>Jeśli zajęcia odbywają się zdalnie, uczniowie pracują w parach w oddzielnych pokojach.</p>
<p>Prezentacja 16 min</p>	<p>Wskazani uczniowie prezentują swoje mapy, opowiadają, jak według nich mogą wyglądać mijane przez chłopca miejsca.</p> <p>Nauczyciel przypomina sytuację, w której chłopiec się bał. Jeśli lekcja odbywa się stacjonarnie, podaje uczniom aluminiowe puszki, plastikowe butelki, drewniane patyczki, aby za pomocą tych przedmiotów i cichych gwizdów oddali atmosferę miejsca, w którym chłopiec początkowo czuł strach.</p> <p>Przywołanie innych wyrażen określających emocje związane ze strachem.</p>	<p>Porządkowanie kolejności miejsc z podróży.</p> <p>Działanie twórcze – próba stworzenia fragmentu ścieżki dźwiękowej do słuchowiska.</p> <p>Wzbogacenie słownictwa o wyrażenia: – mieć nogi z waty, – najeść się strachu, – strach kogoś obleciał, – strach chwycił za gardło.</p>	<p>W tym ćwiczeniu nauczyciel może posłużyć się również nagraniem szumu wiatru.</p>
<p>Refleksja 8 min</p>	<p>Wyjaśnienie, który fragment opowiadania pasuje do powiedzenia „strach ma wielkie oczy”.</p> <p>Opowiadanie uczniów o własnych doświadczeniach, w których mogliby zastosować powyższe stwierdzenie.</p>	<p>Odniesienie puenty opowiadania do rzeczywistości uczniów.</p>	

1	2	3	4
Praca domowa	Zadaniem uczniów jest uzupełnienie tekstu na podstawie słuchowiska i przygotowanie się do opowiedzenia historii z perspektywy chłopca.	Utrwalenie poznanej historii. Przypomnienie zasad zapisywania dialogów. Przygotowanie do wystąpień publicznych.	

Załącznik

Proszę ponownie odsłuchać nagranie pt. *Pan Strach* i w podanym tekście uzupełnić brakujące zdania.

Rafał Paśko, *Pan Strach*

Pewien sześciolatek często zadawał sobie pytanie „.....?” Aby znaleźć na nie odpowiedź, postanowił poszukać stracha na wróble, jedyne, jakiego znał. Wróbel, który wyjadał niedaleko okruszki na podwórku, wyćwierkał mu:

– Niedaleko szkoły znajdują się ogródki działkowe i wiele strachów.

– Możesz tam dojechać autobusem numer 6 – ćwierknął ponownie wróbel i odleciał.

Chłopiec wsiadł do autobusu, po raz pierwszy jechał nim sam. Trochę się bał, ponieważ zawsze była z nim mama albo babcia. Jednak ze strachem musiał rozprawić się sam. Skasował kupiony w kiosku bilet ulgowy i wsiadł do pojazdu.

– – mówił do siebie ze śmiechem, ponieważ rozbawiła go ta zbieżność liczb.

Podziwiał za szybko zmieniający się krajobraz, najpierw stare kamienice, później blokowiska. Po minięciu domków jednorodzinnych autobus zatrzymał się na pętli, gdzie zobaczył wielki napis RODOS oznaczający „Rodzinne ogródki działkowe ogrodzone siatką”.

– – zapytał kierowca.

– Tak – odpowiedział chłopiec i wysiadł z „szóstki”.

Spacerował z zaciekawieniem alejami pomiędzy działkami. Nagle zerwał się wielki wiatr, coś zaczęło dźwięczeć, stukać i bzyczeć. Następnie ustał, a ciszę przerwało ćwierkanie wróbla, nie tego z podwórka, ale innego szarego ptasiego przyjaciela.

– Nie bój się, to tylko – zakomunikował wróbel i pokazał chłopcu różne strachy: duże i małe, stare i nowe, kolorowe i szarobure.

Sześciolatek zrozumiał, że te „straszne” dźwięki to wiatr, który poruszał starymi puszkami i plastikowymi butelkami zawieszonymi na ich rękach.

– „.....” – przypomniał sobie znane powiedzenie, ale oczy działkowych strachów nie były wcale duże. Wiatr znowu zaczął wiać, lecz nie były to już straszne dźwięki, tylko działkowa melodia, podobna do tej, która powstawała na lekcjach rytmiki w przedszkolu.

Konspekt lekcji języka polskiego nr 2**Poziom:** szkoła podstawowa**Czas zajęć:** 90 min**Temat:** *Jak zostać superbohaterem? Rozważania na podstawie słuchowiska „Deszczowa bohaterka”¹¹***CELE:****Wiadomości:**

- uczeń wie, jakie cechy przypisuje się superbohaterom,
- uczeń zna przykłady superbohaterów z komiksów oraz innych dzieł współczesnej kultury.

Umiejętności:

- uczeń potrafi wymienić cechy bohatera dnia codziennego,
- uczeń umie poprawnie zapisać poznane wyrażenia z trudnością ortograficzną,
- uczeń potrafi interesująco przedstawić fabułę słuchowiska,
- uczeń potrafi stworzyć opowiadanie o superbohaterze dnia codziennego.

Postawa: uczeń zgodnie współpracuje w grupie, potrafi docenić postawę chętną do pomocy, dąży do pomagania innym.**METODY I TECHNIKI:** podająca (pogadanka heurystyczna), problemowa, aktywizująca (elementy dramy).**FORMY PRACY:** indywidualna, grupowa, zbiorowa.**ŚRODKI DYDAKTYCZNE:** komiksy o superbohaterach oraz ich filmowe fotografie, nagranie słuchowiska M. Kasperskiej *Deszczowa bohaterka*, kartki z wyrazami trudnymi ortograficznie.

Etapy zajęć i przewidywany czas pracy	Przebieg lekcji	Czynności i umiejętności kluczowe	Uwagi
1	2	3	4
Zaangażowanie 5 min	Nauczyciel pokazuje uczniom komiksy o superbohaterach oraz ich fotografie z filmów. Rozmawia z uczniami na temat cech i umiejętności superbohaterów. Uczniowie opowiadają o swoich ulubionych herosach z komiksów lub filmów. Nauczyciel zapisuje temat lekcji.	Indywidualne wypowiedzi uczniów na temat własnych upodobań. Zainteresowanie uczniów tematem.	Nauczyciel zwraca uwagę na pisownię wyrazów z przedrostkiem super-.
Badanie 10 min	Nauczyciel włącza uczniom słuchowisko Moniki Kasperskiej <i>Deszczowa bohaterka</i> i prosi uczniów, by podczas słuchania (najlepiej z zamkniętymi oczyma) zwrócili uwagę na cechy dziewczynki, o której mowa w słuchowisku.	Aktywne słuchanie.	

¹¹ M. Kasperska, *Deszczowa bohaterka*, <https://www.youtube.com/watch?v=Sx9dRuGNk10> [27.06.2021].

1	2	3	4
<p>Badanie-prze-kształcanie I</p> <p>10 min</p>	<p>Uczniowie na prośbę nauczyciela wypisują na tablicy cechy Emilki.</p> <p>Cechy bohaterki: uczynna, skora do pomocy, opiekuńcza, pomocna, ofiar- na, życzliwa, dobroczynna.</p> <p>Pytanie do uczniów: Na czym polegała supermoc dziewczynki?</p> <p>Odpowiedź: Supermocą dziewczynki była jej do- broczynna postawa. Z chęcią pomogła sąsiadce, opiekując się jej przerażo- nym podczas burzy psem. Swoim po- stępowaniem sprawiła, że właścicielka była spokojna i szczęśliwa.</p>	<p>Ocena charakteru postaci na podsta- wie jej czynów.</p>	
<p>Prezentacja I</p> <p>25 min</p>	<p>Nauczyciel dzieli uczniów na cztero- osobowe grupy. Podaje każdej z nich zestaw karteczek z wyrazami z trud- nością ortograficzną.</p> <p>Zadaniem każdej grupy jest ułożenie ich w wyrażenia, które pojawiły się w sluchowisku.</p> <p>Wyrażenia:</p> <ul style="list-style-type: none"> – modowy hit, – zaparkowany samochód, – biszkoptowa suczka, – krótkie nóżki, – gęste chmury, – fragment melodii, – chrupki kukurydziane, – zapach ziół, – różana marmolada, – lukrowane pączki. <p>Uczniowie w tych samych grupach przygotowują krótkie opowiadanie na podstawie utworu <i>Deszczowa bohaterka</i>, starając się wykorzystać wyrażenia z poprzedniego ćwiczenia. Liderzy grup zapisują opowiadanie i prezentują je na forum klasy.</p>	<p>Współpraca w gru- pie. Utrwalenie poprawnej pisowni.</p> <p>Pisanie opowiada- nia odtwórczego.</p>	<p>Uczniowie mogą pracować na czas. Grupa, która najszybciej prawidłowo uło- ży podane słowa w wyrażenia, wygrywa na przykład dodat- kowe plusy za aktywność na zajęciach.</p>
<p>Refleksja</p> <p>10 min</p>	<p>Dyskusja na temat cech, dzięki któ- rym można być dla drugiego człowie- ka bohaterem.</p>	<p>Indywidualne wy- powiadanie się, wyciąganie wnio- sków. Prezentacja własnej opinii.</p>	

1	2	3	4
Badanie-prze- kształcanie II 10 min	Pytania do uczniów: 1. W jakich sytuacjach zachowaliście się jak bohaterka opowiadania? 2. Kiedy można wykazać się bohaterką postawą? Przykładowe sytuacje: – opieka nad młodszym dzieckiem, – pomoc starszej osobie, – wezwanie pomocy specjalistycznej podczas wypadku.	Opis własnych doświadczeń. Przywołanie prawidłowych postaw w trudnych sytuacjach.	
Prezentacja II 20 min	Uczniowie piszą krótkie opowiadania na podstawie jednego z opisanych wcześniej doświadczeń. Chętni uczniowie czytają swoje opowiadania i wspólnie z nauczycielem wybierają jedno, które zostanie przygotowane jako scenariusz do nagrania klasowego słuchowiska.	Pisanie opowiadania twórczego. Argumentowanie wyboru.	Nagranie klasowego słuchowiska może być projektem zrealizowanym na kółku rozwijającym zainteresowania lub w ramach innowacji metodycznej.
Praca domowa	Zadaniem uczniów jest przygotowanie pomysłów na realizację ścieżki dźwiękowej do klasowego słuchowiska.	Odkrywanie dźwięków otaczających człowieka i sposobów na ich odtworzenie.	

Podane wyżej propozycje mogą stanowić inspirację do pracy na lekcji z wykorzystaniem słuchowiska zarówno na zajęciach stacjonarnych, jak i – po technicznym zmodyfikowaniu – zdalnych. Krótka forma gatunku, ciekawa oprawa dźwiękowa i akustyka, interesująca i spójna fabuła oraz odpowiednia dykcja aktorów mobilizują do aktywnego słuchania. Tekst słuchowisk może być udostępniany podczas lekcji oraz włączany indywidualnie przez ucznia. Materiał stanowi źródło różnorodnego słownictwa i dialogów, jest zatem wzorem do tworzenia własnych narracji, samodzielnego przygotowania opowiadań i scenariuszy.

Praca ze słuchowiskiem w tzw. epoce obrazkowej służy kształtowaniu umiejętności aktywnego słuchania, wpływa na koncentrację uczniów, pobudza wyobraźnię, inspirowanie do twórczego działania. Naturalne na proponowanych lekcjach przenikanie się słów, dźwięków i obrazów stopniowo przygotowuje uczniów do interpretowania różnych dzieł kultury na wyższych stopniach edukacji polonistycznej i kulturowej.

Bibliografia

- Chyb M.U., *Sprawności receptywno-produktywne w kształceniu sprawności słuchania*, „Kształcenie Językowe” 2017, nr 15 (25), Wrocław.
- Chyb M.U., *Umiejętność słuchania czwartoklasistów. Próba diagnozy*, „Kształcenie Językowe” 2020, nr 18 (28), Wrocław.
- Mały słownik języka polskiego*, red. E. Sobol, Warszawa 2000.
- Nikołajczuk Ch., *Sluchowisko radiowe na zajęciach języka polskiego jako obcego: pomysł lekcji oraz opinie studentów lwowskiej polonistyki*, „Kształcenie Językowe” 2020, nr 18 (28), Wrocław.
- Osovicka-Kondratowicz M., *„Bajki samograjki”, czyli o sluchowiskach i książkach do słuchania w rozwoju mowy dziecka*, „Prace Językoznawcze” 2018, nr XX/2, Olsztyn.
- Ostasz M., *Paidia Konopnickiej, Tuwima, Sztadyngera*, „Kwartalnik Opolski” 2011, nr 2 (3).
- Ostasz M., Michalik M., *Logopedyczny wiersz pajdialny*, Kraków 2017.
- Paidia i literatura*, red. B. Niesporek-Szamburska, M. Wójcik-Dudek, Katowice 2019.
- Sikorski W., *Proksemika klasy szkolnej – ukryty wymiar edukacji*, „Edukacja” 2013, nr 3 (123), Warszawa.
- Warchala J., Skudrzyk A., *Kultura piśmienności młodego pokolenia*, Katowice 2000.

Źródła nagrań

- Kasperska M., *Deszczowa bohaterka*, <https://www.youtube.com/watch?v=Sx9dRuGNk10>
- Paśko R., *Pan Strach*, <https://www.youtube.com/watch?v=5c5ZjOmEW9A>

How to teach with the use of audio theatres in Polish lessons not only online?

Abstract

The paper describes the educational situation in Poland during the pandemic period when regular lessons have been moved to the Internet. The author presents research results on the problem of elementary students' concentration level during e-lessons. The study attempts to find appropriate activities to help students concentrate, by applying short and interesting tasks based on audio theatres. As a teaching aid, two lesson plans were prepared for Polish language teachers convinced that polysensory integration is absolutely valid in education and culture.

Key words: online education, students' concentration during lessons, audio theatre, polisensory education

Barbara Misztal, doktor nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa, nauczyciel akademicki Uniwersytetu Rzeszowskiego, nauczyciel języka polskiego i angielskiego w Zespole Szkół nr 6 i Szkole Podstawowej nr 28 w Rzeszowie, autorka trzech edycji Dyktanda Rzeszowskiego organizowanego przez WSPiA w Rzeszowie. Interesuje się socjolingwistyką oraz komunikacją elektroniczną, interpersonalną, marketingową, public relations, glottodydaktyką. Autorka licznych artykułów i rozdziałów w monografiach naukowych.